

Сердюк І.А.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 340

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ПОНЯТТЯ «ПРАВОТВОРЧІСТЬ»

Розглянуто існуючі в сучасній юридичній науці підходи до розуміння поняття «правотворчість». На основі їх аналізу обґрунтовано авторську дефініцію цієї загальнотеоретичної категорії, що є спробою подолання однобічного підходу до розуміння досліджуваного явища правової дійсності.

Ключові слова: правоутворення, правотворчість, нормотворчість, законотворчість.

Постановка проблеми. Важливим завданням загальнотеоретичної юридичної науки є уточнення її понятійно-категоріально апарату, однією зі складових якого є категорія «правотворчість», розкриття змісту якої дозволить отримати найбільш повне уявлення про досліджуваний правовий феномен.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Правотворчість є традиційним питанням, що комплексно розглядається в межах наукових монографій, статей, підручників і навчальних посібників з теорії держави і права.

Вагомим здобутком національної та зарубіжної правової доктрини є ґрунтовна розробка цілої низки питань, пов'язаних із різними аспектами проблематики правотворчості, як от термінологічний аспект, розкриття змісту однойменного поняття, з'ясування його суттєвих ознак і співвідношення з суміжними категоріями, диференціація та ін.

Своєрідним відображенням стану наукових досліджень проблеми правотворчості є такі судження вітчизняного правника Т. Дідича: «Беручи до уваги відсутність єдиних підходів до праворозуміння, на сьогодні в літературі відсутні єдині підходи до визначення поняття правотворчості, проте в усіх визначеннях простежується єдність у таких моментах, а саме: правотворчість – це процес; метою цього процесу є встановлення загальнообов'язкових правил поведінки суб'єктів суспільних відносин; кінцевим результатом цього процесу є нормативно-правові акти (форми), загальнообов'язкові правила поведінки. Проте не досягнуто згоди у визначенні правотворчості щодо таких аспектів: про час початку правотворчого процесу і кількість його основних стадій; про співвідношення об'єктивного й суб'єктивного у правотворчому процесі; про суб'єктів правотворчості та їх ролі в цьому процесі; про зміст норм (має

рацію або не має рації), виражених у прийнятому в результаті правотворчого процесу нормативно-правовому акті [2, с. 229–230].

Значний внесок у розробку окреслених вище питань належить таким фахівцям у галузі теорії права як С. Алексєєв, А. Венгеров, О. Дашковська, Т. Дідич, К. Дмитрієвцев, Д. Ковачев, А. Мухтарова, В. Нерсисянц, Н. Пархоменко, А. Піголкін, П. Рабінович, А. Соловійов, О. Скакун та ін.

На особливу увагу в контексті теми цього дослідження заслуговує наукова монографія за редакцією Н. Оніщенко «Дія права: інтегративний аспект», в одному із підрозділів якої безпосередньо розглянуто феномен правотворчості [2].

Метою цієї статті є спроба автора на основі методологічного аналізу різних інтерпретацій поняття «правотворчість» запропонувати такий підхід до розуміння цієї загальнотеоретичної категорії, який би враховував різні аспекти досліджуваного феномена правової дійсності.

Досягнення визначеної автором дослідницької мети зумовило необхідність використання логіко-семантичного і загальнонаукових методів пізнання, зокрема аналізу та синтезу.

Виклад основного матеріалу. Огляд наукової і навчальної юридичної літератури з проблеми правотворчості свідчить про відмінність у поглядах учених щодо розуміння цієї загальнотеоретичної категорії. На підтвердження цієї тези наведемо окремі судження правників про досліджуване явище правової дійсності.

Так, зокрема, Л. Морозова зазначає: «Як свідчить термін «правотворчість», мова йде про творення, створення права. Під правотворчістю розуміється діяльність держави по створенню, зміні і скасуванню нормативних правових актів» [6, с. 253].

Як позитивну можна оцінити спробу автора при формулюванні дефініції досліджуваної загальнотеоретичної категорії врахувати різні аспекти функціональної спрямованості цього виду діяльності, свідченням чого є вживання таких термінів, як «створення», «зміна» і «скасування».

Водночас учений невиправдано обмежив коло суб'єктів правотворчості, фактично визнавши монопольне право на цей вид діяльності за державою. Ми не заперечуємо тієї тези, що в умовах сьогодення основним суб'єктом правотворчості залишаються органи публічної влади і, передусім, державні органи (парламент, глава держави, уряд та ін.). Проте, такою можливістю наділяються й інші колективні суб'єкти права (народ, територіальна громада, трудовий колектив), що реалізують її у формі референдуму або конференції трудового колективу.

Саме в межах такої методологічної парадигми розглядає категорію правотворчості П. Рабінович, розкриваючи зміст досліджуваного поняття у такий спосіб: «Правотворчість – це діяльність компетентних державних органів, уповноважених державою громадських об'єднань, трудових колективів або (у передбачених законом випадках) усього народу чи його територіальних спільностей із встановлення, зміни чи скасування юридичних норм» [9, с. 103].

Варто зауважити і той факт, що Л. Морозова методологічно некоректно обмежує об'єкт предметно-пізнавальної діяльності суб'єктів правотворчості. Ним, як впливає з визначення досліджуваної категорії, є таке джерело права, як нормативно-правовий акт. Однак в умовах формування громадянського суспільства зростає роль інших видів правотворчості, зокрема договірної та судової. Їх результати об'єктивуються у таких юридичних формах, як колективний договір, рішення, постанова та ін.

А. Венгеров під правотворчістю розуміє організаційно оформлену, встановлену процедурну діяльність державних органів зі створення правових норм або визнання правовими діючих у суспільстві правил поведінки, що склалися [11, с. 477].

Запропонована вченим дефініція поняття, що складає предмет розгляду, акцентує увагу дослідника на процедурній формі правотворчості, що забезпечує впорядкування цього виду діяльності, а також ролі у ній держави, що полягає не лише у безпосередньому створенні правових норм (безпосередня правотворчість), але й визнанні правовими діючих у суспільстві правил поведінки (санкціонована правотворчість).

На думку С. Алексєєва, правотворчість (законотворчість) – це спеціальна діяльність компетентних органів, що завершує процес правоутворення, в результаті якої набуває юридичної сили та вступає в дію закон [1, с. 89].

Аналіз судження, що розкриває зміст досліджуваної категорії, свідчить про врахування правником діалектичного взаємозв'язку правотворчості з такими явищами правової дійсності, як правоутворення та дія закону.

Водночас, так само як і Л. Морозова, дослідник необґрунтовано обмежує коло суб'єктів правотворчості лише органами, нехай і компетентними, а результативний аспект цього виду діяльності пов'язує з набранням юридичної сили і вступом у дію лише закону. Проте, загальновідомо, що юридичну силу мають усі нормативно-правові акти: як закони, так і підзаконні нормативно-правові акти.

Принагідно зазначити, що доволі поширеним, однак не загальновизнаним у загальнотеоретичній юридичній науці, як стверджують деякі дослідники, є підхід до розуміння поняття правотворчості не як діяльності, а як правової форми діяльності уповноважених суб'єктів права. На підтвердження цієї тези наведемо окремі судження вчених про предмет дослідження.

Авторський колектив навчального посібника «Теорія держави і права» за загальною редакцією В. Копейчикова та С. Лисенкова вважає, що «загальновизнаним трактуванням правотворчості є її інтерпретація як форми владної діяльності держави, спрямованої на утворення нормативно-правових актів, з допомогою яких у чинній юридичній системі змінюються чи скасовуються правові норми або запроваджуються нові» [14, с. 189–190].

Як стверджує О. Скакун, правотворчість – це правова форма діяльності держави за участю громадянського суспільства (у передбачених законом випадках), пов'язана із встановленням (санкціонуванням), зміною, скасуванням юридичних норм [10, с. 293].

Практично в аналогічний спосіб розкриває зміст досліджуваного поняття і Н. Пархоменко, щоправда, на нашу думку, необґрунтовано акцентує увагу на такому прояві функціонального аспекту правотворчості, як призупинення дії юридичних норм. Правник, зокрема, зазначає, що правотворчість є правовою формою діяльності держави та уповноважених організацій з прийняття, зміни, призупинення дії і скасування юридичних норм [13, с. 355].

Вважаємо, що призупинення дії юридичних норм є результатом не лише правотворчості, але й контрольної діяльності вищих за ієрархією органів публічної влади за правотворчою діяльністю нижчих, свідченням чого є, наприклад, нормативно-правовий припис, закріплений у ч. 2 ст. 137 Конституції України. Відповідно до нього, «З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності».

Доволі суперечливою в частині суб'єктів правотворчості є інтерпретація досліджуваного поняття, запропонована авторським колективом підручника «Загальна теорія права» за загальною редакцією М. Козюбри. На думку вчених, правотворчість як частина загального процесу правотворення – це особливий вид діяльності, притаманний спеціально уповноваженим органам, із формулювання, зміни або скасування правових норм, в основі яких лежать потреби та інтереси людей [3, с. 192].

З аналізу запропонованого правниками судження про досліджуване явище правової дійсності випливає, що суб'єктами правотворчості є лише спеціально уповноважені органи. Проте, в межах окремого підрозділу, де розглянуто безпосередньо суб'єкти правотворчості, вченими суттєво розширено обсяг цього поняття. Зокрема, до них правники відносять народ, державні органи, органи місцевого самоврядування, сільських і міських голів, державні та недержавні організації [3, с. 195].

Не можна залишити поза увагою підхід до розуміння поняття правотворчості, запропонований Ю. Тихомировим. Узагальнюючи усталені наукові розробки й усталені у практиці законотворчості підходи, вчений запропонував таку інтерпретацію досліджуваного поняття: «Правотворчість є процесом пізнання й оцінки правових потреб суспільства і держави, формування й прийняття правових актів уповноваженими суб'єктами в рамках відповідних процедур» [7, с. 157].

У такому визначенні, як стверджує вчений, виокремлюються кілька елементів. По-перше, пізнання, вивчення й аналіз явищ і процесів, що припускають або вимагають правової регламентації; по-друге, визначення органу або іншого суб'єкта, уповноваженого прийняти той або інший правовий акт; по-третє, вибір форми акта, що передбачається; по-четверте, підготовка, прийняття або зміна його в рамках відповідних процедур» [7, с. 158].

Беззаперечним позитивом цього підходу є відображення в запропонованій дефініції інтелектуальної складової правотворчості, а також її взаємозв'язку з

потребами суспільства та держави. Водночас вважаємо не зовсім коректною акумульовану в судженні про досліджуване явище правової дійсності таку його рису, як формування й прийняття правових актів. Аргументом на користь цього умовиводу є теза про обсяг загальнотеоретичної категорії «правовий акт», що охоплює собою, поряд із нормативно-правовими актами, ще й інтерпретаційно-правові акти, а також акти застосування норм права, які є результатом правоінтерпретаційної та правозастосовної діяльності відповідно.

Своєрідним узагальненням поглядів учених щодо змісту досліджуваної категорії є констатація Т. Дідичем факту існування подвійного підходу до розуміння поняття правотворчості, а саме:

- технічного розуміння, за якого поняття правотворчості розглядається як процес, діяльність, стадія правоутворення, функція державного органу або його посадових осіб, а метою правотворчості (багато в чому справедливо) оголошується видання загальнообов'язкових норм у формі офіційно прийнятих нормативних актів. У даному випадку головною ознакою правотворчості стає видання нормативних актів, що містять загальнообов'язкові правила;

- сутнісного розуміння правотворчості, яке засноване на розумінні того, що правотворчість не можна зводити до діяльнісного аспекту, а потрібно виявити її сутність як необхідний атрибут державно-організованого суспільства. Такі визначення не обмежуються описом формальних ознак правотворчості, а включають у себе спроби описати змістовний бік правотворчості, визначити, що складає головне у правотворчості як соціальному явищі. Так, правотворчість визначається: як зведення в закон волі (держави, класу, суспільства), як форма здійснення державної влади, як процес пошуку соціального компромісу, іноді сутність правотворчості ототожнюється з діяльністю по виданню нормативно-правових актів [2, с. 229].

Не вступаючи в полеміку з приводу обґрунтованості тези Т. Дідича про існування подвійного підходу до розуміння поняття правотворчості, лише зауважимо, що більш коректною в межах сутнісного підходу була б теза про правотворчість, яку не можна зводити *лише* до діяльнісного аспекту, що зумовлено складністю цього явища правової дійсності.

Красномовним підтвердженням цих слів є сформульована Т. Дідичем дефініція досліджуваної загальнотеоретичної категорії, що враховує як ключову саме діяльнісну складову: «Правотворчість – це активна, розумова, творча діяльність уповноважених суб'єктів, що має офіційний, правовий, процесуальний характер і спрямована на прийняття, зміну або припинення дії правових норм у вигляді форм (джерел) права» [2, с. 230].

Як відомо, характер діалектичного зв'язку категорій «сутності» й «явища» відображається у такому судженні: сутність проявляється, а явище сутнісне. Сутність правотворчості має різні прояви, свідченням чого є напрямки впливу цього явища правової дійсності на інший правовий феномен – систему нормативно-правового регулювання суспільних відносин. Саме тому проблема сутності правотворчості має вирішуватися у контексті її функцій.

У сучасній загальнотеоретичній юридичній науці виокремлюють такі

функції правотворчості:

1) первинне регулювання суспільних відносин. Цій функції кореспондує такий сутнісний аспект правотворчості, як створення нових норм права, призначених для впорядкування суспільних відносин, які раніше не регулювалися правом;

2) оновлення системи нормативно-правового регулювання. Зазначеному напрямку відповідає інший сутнісний аспект досліджуваного правового явища – зміна чинних або скасування «застарілих» норм;

3) вдосконалення законодавства у формі кодифікації та консолідації. Цій функції кореспондує така сутнісна складова правотворчості, як здійснення впорядкування нормативно-правового матеріалу.

В аспекті питання, що розглядається нами, заслуговують на увагу судження О. Пучкова про смисл і призначення правотворчості. Вони, на думку вченого, полягають у тому, щоб обрати такий варіант регулювання, юридичної регламентації, який би найбільш повною мірою відповідав інтересам і цілям народу та законодавця, сприяв прогресу суспільства. При цьому необхідним є врахування закономірностей розвитку суспільства, сприятливих об'єктивних і суб'єктивних умов для прийняття та застосування закону, а також вибір оптимальної правової форми державного рішення (закон, указ, постанова, білль, статут, регламент та ін.) [12, с. 291].

А. Піголкін стверджує, що за своєю сутністю правотворчість є зведення державної волі в закон, в юридичні приписи, що мають загальнообов'язкове значення. На сучасному етапі розвитку, – продовжує вчений, – правотворчість проявляється в першу чергу як прийняття правового акта безпосередньо населенням країни шляхом референдуму або як видання актів, які містять правові норми, державними або іншими уповноваженими органами. У деяких сучасних державах однією з форм правотворчості є видання судового прецеденту. Все більшого значення нині набуває також укладення договорів, які мають юридичне значення, між різними суб'єктами права [8, с. 307].

Схожу думку з приводу сутності правотворчості має і М. Марченко. Правник, зокрема зауважує, що за своєю соціальною сутністю правотворчість є процесом зведення державної волі в закон, її оформлення в різноманітних нормативно-правових актах, процесом надання правилам поведінки – державним велінням, які містяться в цих актах [5, с. 660].

Аналіз вищенаведених суджень учених про сутність правотворчості дає підстави стверджувати, що в них чітко виражений саме діяльнісний аспект, свідченням чого є такі вживані правниками слова, що виражають активність суб'єктів права, як «обрати» та «зведення».

Аналіз наведених вище дефініцій категорії «правотворчість» дає підстави для таких проміжних висновків, що мають методологічне значення:

1) по-перше, правотворчість як цілісний динамічний елемент правової системи з погляду філософських категорій «змісту» та «форми» можна розглядати і як діяльність (зміст правотворчості), і як правову форму діяльності (власне форма правотворчості);

2) по-друге, в умовах формування громадянського суспільства та розбудови України як правової держави вважаємо неприпустимим обмеження кола суб'єктів правотворчості лише державними органами (або компетентними органами, або уповноваженими органами), адже роль правової держави в цьому процесі зводиться до виявлення та формального закріплення створених суспільством правил поведінки та їх захисту, на чому слушно наголошував один із фундаторів концепції правової держави Роберт фон Моль;

3) по-третє, об'єктивованим результатом правотворчості є не лише закон як різновид нормативно-правового акта, але й інші джерела об'єктивного права;

4) по-четверте, підґрунтям для функціонування правотворчості, як різновиду юридично-значущої діяльності, є накопичений попередніми поколіннями соціально-правовий досвід. Із цього приводу заслуговує на увагу теза В. Карташова, котрий, зокрема, стверджує: «Не зовсім правильно уявляється позиція більшості вітчизняних і зарубіжних учених, які під правотворчістю розуміють лише правотворчу діяльність. Тим самим вільно чи невільно з правотворчої практики виключається такий важливий елемент її змісту, як правотворчий досвід, недооцінюється його місце та роль у минулій (ретроспективній), теперішній (актуальній) і майбутній (перспективній) правотворчій практиці, ігнорується значення правотворчого досвіду в правовому спадку та правонаступництві, у справі подальшого вдосконалення законодавства (*per varios actus legem experientia facit* – через численні дії досвід створює право)» [4, с. 248]. Зважаючи на зміст закону заперечення заперечення, вважаємо небезпідставним судження про правотворчість як діяльність, що ґрунтується на соціально-правовому досвіді.

Особливо важливим у плані об'єктивованого результату правотворчості, на нашу думку, є техніко-юридичний аспект соціально-правового досвіду, пов'язаний із правилами та прийомами підготовки, оформлення й оприлюднення нормативно-правових актів або інших джерел права. Отже, є підстави вважати, що вказана теза відображає одну із суттєвих ознак загальнотеоретичної категорії, що складає предмет дослідження.

Аналіз поглядів науковців щодо розуміння досліджуваного нами поняття дозволяє стверджувати, що правотворчість є складним багатограним явищем правової дійсності, а тому комплексне уявлення про означений феномен може бути отримано лише в результаті його багатоаспектного розгляду:

- у ґносеологічному плані правотворчість являє собою кризний пізнавальний процес, спрямований на виявлення потреб і інтересів суспільства, закономірностей його розвитку та їх переведення на мову юридичних принципів і норм; своє завершення він отримує в зовнішній об'єктивації результатів інтелектуальної діяльності суб'єктів правотворчості;

- в аспекті теорії правовідносин правотворчість необхідно розглядати як реальні дії уповноваженої сторони управлінських правовідносин (переважно органів публічної влади, їх посадових осіб) із реалізації належних їй державно-владних повноважень щодо створення, зміни чи скасування юридичних норм;

- із погляду теорії юридичних фактів об'єктивованих у нормативно-

правовому акті результат правотворчості є правовим актом, що слугує фактичною підставою для виникнення, зміни чи припинення правовідносин;

- в аспекті взаємозв'язку із процесом правового регулювання правотворчість необхідно розглядати як його основну стадію (йдеться про моделювання поведінки право-дієздатних суб'єктів права);

- із погляду взаємозв'язку з функціями держави правотворчість є правовою формою здійснення функцій держави, тобто однорідним за своїми суттєвими ознаками видом діяльності органів публічної влади, їх посадових осіб, який пов'язаний із ухваленням правового акта, що в теорії права отримав назву нормативно-правового.

Зважаючи на вищевикладене, можна виокремити такі суттєві ознаки поняття, що розглядається нами:

1) вона ґрунтується на накопиченому соціально-правовому досвіді;

2) має творчий, інтелектуальний характер і спрямована на виявлення потреб і інтересів суспільства, закономірностей його розвитку та їх переведення на мову юридичних принципів і норм;

3) має владний характер, проте владно-організуюча діяльність суб'єкта правотворчості здійснюється лише в межах наданих йому повноважень;

4) має загальний характер, оскільки її результати розраховані не на один, а на кількісно невизначене коло життєвих випадків;

5) має процедурно-процесуальний характер, тому що являє собою своєрідний процес – офіційний порядок дій, що складається з низки послідовних стадій;

6) здійснюється на основі норм процесуального права, що регулюють суспільні відносини за участю суб'єктів правотворчості;

7) має юридично-оформлений характер – завершується ухваленням нормативно-правового акта чи іншого письмового джерела права;

8) є основною стадією процесу правового регулювання, що полягає в моделювання поведінки право-дієздатних суб'єктів права;

9) являє собою юридичний факт, який спричиняє юридичні наслідки: виникнення, зміну чи припинення правовідносин.

Висновки. Враховуючи наведені вище аспекти досліджуваного нами явища правової дійсності, а також його риси, запропонуємо таку дефініцію категорії «**правотворчість**» – *це заснована на соціально-правовому досвіді пізнавальна за змістом та правова за формою юридично-значуща діяльність уповноважених суб'єктів права (переважно органів публічної влади, їх посадових осіб), що має вольовий характер, плин якої проходить у процедурно-процесуальному порядку, спрямована на виявлення потреб і інтересів суспільства, закономірностей його розвитку та їх переведення на мову юридичних принципів і норм, які отримують своє зовнішнє вираження і закріплення в нормативно-правовому акті чи іншому джерелі об'єктивного права.*

Бібліографічні посилання

1. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. – М. : «Статут», 1999. – 712 с.

2. Дія права: інтегративний аспект : монографія / кол. авторів ; відп. ред. Н. М. Оні-

щенко. – К. : Юридична думка, 2010. – 360 с.

3. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. – К. : Ваіте, 2016. – 392 с.

4. Карташов В.Н. Теория правовой системы общества : учебное пособие : в 2-х т. / В.Н. Карташов. – Ярославль : ЯрГУ, 2005. – Т. 1. – 547 с.

5. Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права : учебник. – М. : ТК «Велби», изд-во «Проспект», 2006. – 768 с.

6. Морозова Л.А. Теория государства и права : учебник. – М. : Юристъ, 2002. – 414 с.

7. Общая теория государства и права : академический курс в 2-х томах / под ред. проф. М. Н. Марченко. – Том 2. Теория права. – М. : Зерцало, 1998. – 656 с.

8. Проблемы общей теории права и государства : учебник для вузов / под общ. ред. акад. РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. – М. : Норма, 2006. – 832 с.

9. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник / П.М. Рабінович. – 5-те вид., зі змінами. – К. : Атіка, 2001. – 176 с.

10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник / О.Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

11. Теория государства и права : учебник [для юрид. вузов] / А.Б. Венгеров. – 4-е изд., стер. – М. : Омега-Л, 2007. – 608 с. : табл. (Высшее юридическое образование).

12. Теория государства и права : учебник [для юрид. вузов] / под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. – М. : ИНФРА · М – НОРМА, 1997. – 570 с.

13. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

14. Теорія держави і права : навч. посібник / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін. ; за заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 368 с. – Бібліогр.: С. – 358–364.

Serdyuk. I.A. Methodological Analysis of interpretations of notion “lawmaking”. The analysis of the existing in modern juridical science approaches towards understanding the studied notion has allowed formulating the following interim conclusions having methodological meaning.

The analysis of the scientists' views concerning the understanding of the studied notion provides the grounds for conclusion that lawmaking is a complex multiform phenomenon of legal reality and that is why complex conception of this phenomenon might be received only as a result of its multi-aspect consideration:

- in gnoseological sense lawmaking is a cognitive process , directed at discovery of needs and interests of a society, regularities of its development and interpretation of them by language of legal principles and norms, and it gets its completion in outer objectivation of the results of intellectual activities of the subjects to lawmaking;

- in the aspect of the theory of jural relationships, lawmaking should be viewed as real actions of the authorized party of managerial jural relationships (mainly of the public authority bodies, its officials) as to realization of appertaining to it state and imperative powers concerning creation, changing and abolition of legal norms;

- from the point of view of the theory of jural facts, objectivated in normative and legal act result of lawmaking is a legal act that is a factual basis for beginning, changing or stopping of jural relationships;

- in the aspect of interrelation with the process of legal regulation, lawmaking should be viewed as its main stage (the matter is about modeling of behavior of legally competent subjects to law);

- from the point of view of interrelation with the state functions, lawmaking is a jural form of exercising state functions, that is similar by its substantial features kind of activities of state bodies which is related to approval of legal act, which in the theory of law has got its name as a normative and legal.

Taking into account these provisions it is suggested to understand as lawmaking *as based on social-legal experience a cognitive by its content and legal by its form juridically significant*

activities of authorized subjects to law (mainly public authority bodies, its officials) having volitional disposition, flow of which passes through procedural order, directed at discovery of needs and interests of a society, regularities of its development and interpretation of them by language of legal principles and norms, and it gets its completion in outer objectivation of the results of intellectual activities of the subjects to lawmaking.

Keywords: *lawmaking, rule-making, legal rule-making, lawmaking.*

Надійшла до редакції 26.06.2017

Бадида А.Ю.

викладач

(ДВНЗ "Ужгородський національний університет")

УДК 342.7

МОДЕРНА СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ПОНЯТТЯ, ОБСЯГ, ЦІЛІ

Здійснено аналіз сутності соціальної держави, її обсягу та цілей. Особливу увагу приділено розумінню змісту соціальної держави та її співвідношенню з механізмами верховенства права. Зроблено висновок, що зміст модерної соціальної держави втілюється в конституційному принципі, який наповнюється законодавцем і судовою владою, відображаючи специфіку конкретного суспільства і держави.

Ключові слова: *соціальна держава, верховенство права, соціальні права.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження природи сучасної соціальної держави впливає з декількох доводів. По-перше, застосування теоретичних методів дослідження дозволяє "охопити" найбільш рельєфні тенденції розвитку цього феномена. По-друге, на початку ХХІ століття і особливо в 2010-х роках проявляються ознаки кризи соціальної держави, які слугували підставою її істотної реформи в напрямі раціоналізації. Значною мірою в останні роки соціальна держава отримала нове емпіричне наповнення при збереженні її фундаментальних цінностей. По-третє, важливо зазначити, що потребують подальшого дослідження питання співвідношення механізмів соціальної держави і механізмів верховенства права, які консолідовано втілені в "соціальній правовій державі".

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Окремі аспекти розуміння соціальної держави досліджувалися вітчизняною правовою та іншими науками. Так, зокрема, ідеї справедливості аналізувалися у праці В.С. Богданова [1], становлення соціальної держави в Україні – у статті Д.М. Сковронського [2], питання кризи соціальної держави – у статті О. Харченка [3]. Серед інших праць авторів слід назвати дослідження В.А. Намчука [4], Ю.О. Верещинського [5], О.В. Овсієнко [6], В.М. Геєця [7]. Але актуальність дослідження природи модерної соціальної держави зберіга-